

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Humanitarinių mokslų fakultetas

Istorijos katedra

Vytauto Kavolio švietimo vizija šių dienų perspektyvoje

Referatas

Darbą atliko: Aivaras Kunigonis

Darbą tikrino: Egidijus Aleksandravičius

Kaunas 2009

Turinys

1.	Įvadas.....	3
2.	Šiuolaikinės švietimo sistemos vertybės, principai, misija ir vizija.....	4
3.	Jaunosios kartos programa pagal Vytautą Kavolį.....	5
4.	Vytauto Kavolio studentiškos veiklos perspektyvos.....	6
5.	Visuomeniškumas ir jaunoji karta pagal Vytautą Kavolį.....	8
6.	Apibendrinimas.....	9
7.	Naudota literatūra.....	10

1. Ivasdas

Pastaruosius keletą mėnesių, o gal net metų, netyla kalbos apie aukštojo mokslo reformą Lietuvoje. Žiniasklaidoje, televizijoje bei kitose informavimo priemonėse apstu informacijos bei idėjų, kokia turėtų būti Lietuvos aukštojo mokslo sistema bei kaip apskritai turėtų atrodyti mūsų šalies švietimo sistema. Šioje informacijos jūroje pasigendu vieno paprasčiausio dalyko, atsakymo į klausimą, tai visdelto kokios švietimo sistemos reikia Lietuvai bei jos visuomenei?

Rašydamas šį darbą bei ieškodamas atsakymo į mane dominantį klausimą, nusprendžiau pasiremti Vytauto Kavolio mintimis šia tema. Šio išėivijos veikėjo išsakytos mintys yra aktualios ir šiandien, jos verčia mąstyti, diskutuoti bei provokuoja.

Šio darbo tiksalas yra aptarti Vytauto Kavolio švietimo viziją atkurtoje Lietuvoje bei palyginti ją su šių dienų mūsų valstybėje egzistuojančiomis švietimo sistemos nuostatomis.

Atsižvelgiant į šio darbo tikslą buvo pasirinkti toki šio darbo uždavinai:

- aptarti šių dienų Lietuvoje egzistuojančius švietimo sistemos nuostatus.
- Pateikti Vytauto Kavolio švietimo bei būsimos nepriklausomos Lietuvos visuomenės viziją.
- Aptarti panašumus bei skirtumus tarp šiuolaikinės bei Kavoliškosios švietimo vizijų.

Atisvelgiant į darbo uždavinius, buvo pasirinkta tokia darbo stuktūra. Visų pirma, trumpai norėčiau aptarti šiandieninę Lietuvos švietimo sisemą, dėmesį skirdamas pastarosios vertybėms, principams, misijai bei vizijai. Vėliau norėsiu pristatyti Vytauto Kavolio požiūrį į jaunosios kartos programą, studentiškos veiklos perspektyvą bei jaunosios kartos visuomeniškumą, neapliankiant mokslo bei vertybių bendruomeninėje politikoje.

Atsižvelgiant, į darbo uždavinius, tikslui pasiekti bus naudojami aprašomasis bei lyginamasis moksliniai metodai.

2. Šiuolaikinės švietimo sistemos vertybės, principai, misija ir vizija

Aptariant šiandieninės Lietuvos švietimo sistemą, susidaro įspūdis, jog popieriuje pastaroji yra pakankamai aiški ir suprantama, besivadovaujanti nuostatomis, kurios daugumai yra priimtinos bei nekeliančios jokių abejonių. Daugiau dėmesio norėčiau skirti vidurinio mokslo sistemos aptarimui, nes su pastarąja tenka susidurti beveik kiekvieną dieną. Lietuvoje mokyklos veikia grindžiamos šiomis vertybėmis bei principais: bendravimas ir bendradarbiavimas įgyvendinant valstybės, savivaldybės ir mokyklos politiką. Nuolatinis mokymasis bei kompetencijų vystymas. Pagarba, tolerancija, dėmesys, švietimo paslaugų vartojimas. Konfidencialumas, tikslumas, sąžiningumas, nuoseklumas bei objektyvumas. Perėjimas nuo mokymo prie mokymosi paradigmos, nuo pedagoginio poveikio prie pedagoginės sąveikos. Humaniškumas, demokratiškumas, racionalumas bei atsinaujinimas. Šis pluoštas vertybių ir principų yra neginčijamai pozityvus dalykas, tačiau galima kelti klausimą, kaip visa tai yra įgyvendinama kasdieniniame gyvenime?

Lietuvos mokykloms suformuota misija bei jų ateities vizija, kaip ir vertybės bei principai gali būti vertinami tik pozityviai. Vidurinės mokyklos Lietuvoje atlieka tokią misiją: siekia sudaryti kiekvienam mokiniui atitinkančią jo amžių, interesus, gebėjimus, mokymosi aplinką, kuri įgalintų mokinį įgyti ir nuolat plėtoti aukštus tarptautinius standartus atitinkančias kompetencijas taip, kad jis galėtų sėkmingai gyventi savo sociokultūrinėje terpėje. Sudaro sąlygas mokytojui įgyti šiuolaikines kompetencijas. Sudaro galimybes laisvai, kritiškai ir atsakingai mąstančiai asmenybei vystytis. Puoselėja tautinį identitetą, siekiant išsaugoti tautos tradicijas, papročius, etninį unikalumą. Šioje vietoje, mano nuomone, puikiai tinka Vandos Zaborskaitės išsakyta pozicija, jog mokykla turi padėti įsisąmonyti tautinės tapatybės pagrindus, o istorijos pamokoms čia turėtų tekti ypatingas vaidmuo. Mokykla taipogi privalo ugdyti tokį žmogų, kuris turėtų aiškius orientyrus bei sugebėtų iš visos gaunamos informacijos išsirinkti jam reikalingą.

Baigdamas kalbėti apie šiandieninės Lietuvos mokyklą tiesiog privalau pateikti viziją, kuri mano nuomone, turėtų būti siektina, visoms švietimo įstaigoms. Pagrindinis mokyklos tikslas yra pasiekti, kad pastaroji taptų kintančia pagal XXI amžiaus keliamus reikalavimus ir poreikius vidurine mokykla, kurioje kiekvienas bendruomenės narys pagal savo jėgas ir polinkius taptų šiuolaikiškai kompetetingas.

3. Šiuolaikinės švietimo sistemos vertybės, principai, misija ir vizija

Aptarus šiuolaikinės švietimo sistemos vertybes, principus, misiją bei ateities viziją, norėčiau aptarti Vytauto Kavolio požiūrį į būsimą Lietuvos mokslo, švietimo bei visuomenės viziją. Savo tyrimui pasirinkau autoriaus tekstus, kurie buvo parašyti XX amžiaus šeštame dešimtmetyje, todėl suprantamas yra tas faktas, jog jų turinį įtakojo neaiškus atsakymas į klausimą, kiek Lietuvoje tęsis sovietinė okupacija.¹ Sovietinė okupacija ir jos trukmė turėjo turėti tiesioginę įtaką naujai susiformuosiančios visuomenės bei švietimo sistemos koncepcijoms.

Autoriaus nuomone, būsimos atkurtos Lietuvos gyvenime ypatingas vaidmuo turės atitekti jaunajai kartai bei jaunosios kartos programai. Jaunimui – tiek Lietuvos, tiek išeivių bei tremtinių tenka kartinės svarbos pozicija. Dėlto, kad jie sugebės platesne praeities ir įpročio nesuvaržyta perspektyva pažvelgti į gyvenimą ir jautriau suvokti dabartinius jo reikalavimus. Pagaliau jaunoji karta turės daugiau energijos ir vaizduotės, negalima tvirtai teigti, kad to pakaks. Energija bus tada kūrybinga, kai išreikš gyvai ir giliaisuvoktą, nuoširdžiai išgyventą ir drąsiai formuluotą principinį turinį.² Vytauto Kavolio teigimu, Lietuvos jaunoji karta komunizmui greitai nepasiduos, bet visgi liks jo paveikta. Todėl joje galima tikėtis bus randama dialektinio mąstymo, absoliutumo, ideologinių argumentų, pasemtų iš komunistinės teorijos, griežtumo, militantiškumo, problemų suprastinimo, kylančio iš pasipriešinimo kovos situacijos. Galima laukti militarizmo, išplaukiančio iš nuolatinio jaunimo ryšio su Raudonąja Armija ir propogandos per mokyklas bei organizacijas.³ Kaip vieną iš galimų neigiamų faktorių pernelyg ilgai užsitęsusios sovietų okupacijos, autorius pamini jaunimo tarpe galimą agresyvumą bei abėjingumą visuomenės reikalams.⁴ Žvelgiant iš šių dienų perspektyvos, toki Vytauto Kavolio nuogastavimai nebuvo iš piršto laužti. Visuomenės agresyvumas ir vis augantis abėjingumas yra viena iš opiausių nūdienos problemų.

¹ Kavolis V. , Neprikalaušomųjų kelias, Versus Aureus, Vilnius, 2006.

² Ten pat, p. 29.

³ Ten pat, p. 30.

⁴ Ten pat, p. 31.

4. Vytauto Kavolio studentiškos veiklos perspektyvos

Tačiau nepaisydamas galimų sunkumų autorius ganėtinai optimistiškai žiūri į jaunąją kartą ir jos veiklos programą. Pastarąją autorius apibūdina taip: Jaunosios kartos programa Lietuvos atstatymui aiški. Mes, visų pirma, nesirūpiname ūkio atstatymo planavimu, nes jis priklauso nuo to, kiek mums pavykys mūsų bendruomenę atstatyti. Mes domimės ir rūpinamės visuomeniniu atstatymu – pirmine atstatymo problema – ir ypatingai: pozityvia kova su dogmatinėmis, žmogui gyvenimą griaušančiomis įtakomis; būdais jaunosios kartos visuomeniniam atstatymui ir įsiliejimui į dinamišką bendruomenę užtikrinti; ir, pagrinde sukūrimu vertybinio pamato lietuviams susiburti į priekin žengiančią, solidarią bendruomenę.⁵

Tęsdamas Vytauto Kavolio švietimo vizijos aptarimą, norėčiau šiek tiek paliesti autoriaus požiūrį į studentiškos veiklos perspektyvas. Autoriaus teigimu kiekvienas jaunas žmogus privalo išsilaisvinti iš savo ankstesnės priklausomybės ir tapti pajėgus priimti savarankią atsakomybę už savarankų reiškimąsi. Šio reiškimosi formos gali būti įvairios, bet pats svarbiausias dalykas yra tas, kad jos apskritai egzistuotų. Vytauto Kavolio teigimu visos šios formos yra persungtos vienu pagrindiniu motyvu – pasipriešinimu tam, kam anksčiau priklausyta. Šis pasipriešinimas yra reikalingas, nes jaunas žmogus, niekada nenugalėjęs ankstyvesnės priklausomybės, netaps pajėgus užimti suaugusio vaidmens. Rūpintis reikia ne kai jaunimas sukyla, o tada, kai jokios „kartų dvikovo“ nematyti, nes tai reiškia jaunosios kartos abėjingumą savo pačių vertybėms ir to be skaudžių psichologinių koncekvencijų išdrįsti negalima. Savaiame suprantamas dalykas, jog tokia jaunimo kultūra yra pamerkiama įtakingų grupių, tada ji metasi į save ir išvysto ypatingai stiprų vidinį solidarumą. Ši kultūra pati suteikia savo nariams įvertinimą ir pripažinimą, kurio pastarieji negali gauti už jos ribų. Toks solidarumas yra pats geriausias būdas jaunuolio įvedimui į suaugusių pasaulį. Šeima to padaryti negali, kaip ir suaugusių organizacijos, į kurių veiklą jaunimas yra įspraudžiamas – tik iš dalies.⁶

Kaip patį geriausią šios kultūros reiškimosi pavyzdį Vytautas Kavolis pateikia vadinamas Nepriklausomų Studentų grupes, su kurių gyvu, bet spontanišku interesu kiekvienu studentišku ir visuomeniniu klausimu rašantis yra kiek apsipažinęs. Tokiuse būreliuose, autoriaus teigimu, susiformavę interesai turi didesnės ir gilesnės įtakos žmogui, negu priklausomybė formalinėms organizacijoms.⁷

⁵ Ten pat, p. 35.

⁶ Ten pat, p. 37

⁷ Ten pat, p. 38

Kalbėdamas apie studentiškos veiklos perspektyvas autorius išvelgia vieną pakankamai didelę problemą. Pastaroji pasireiškia tada, kada veikėjas metasi į veiklą, jos savyje kūrybiškai neišgyvendamas, o ieškodamas ten užsimiršimo, garbės, ar socialinio bendravimo smagumo – jis yra psichologiškai nepatikimas, nes tokie motyvai ištvermingumo neužtikrina. Tik gilus savęs sąmoningumas gali ištraukti stagnuojančią veiklą iš formalistinių, biurokratinių, demagoginių vėžių ir įkvėpti jai gyvąją dvasią, kuri neišsenka, nes plaukia ne iš reikalavimų, o iš vidaus.⁸

Nagrinėjant autoriaus studentiškos veiklos perspektyvą, susidaro įspūdis, jog Vytauto Kavolio pamąstymai šia tema ir liko tik jo vizija, nes šių dienų Lietuvoje dauguma organizacijų susiburia ir priklausymas joms yra grindžiamas asmeninės naudos siekimo arba pramoginiu principu.

⁸ Ten pat, p. 38.

5. Visuomeniškumas ir jaunoji karta pagal Vytautą Kavolį

Toliau nagrinėdamas Vytauto Kavolio švietimo viziją, neišvengiamai turiu aptarti visuomeniškumo ir jaunosios kartos santykį. Autoriaus teigimu bendruomeninis gyvenimas reikalauja bendruomeninio paruošimo, o pastarasis visuomet buvo mūsų tautinė silpnybė.⁹ Visuomeninį paruošimą galima įvardinti didžiąja mūsų mokyklinės sistemos spraga. Visuomeninis paruošimas turėtų būti valstybės, kaip švietimą tvarkančios institucijos pareiga ir rūpestis, tačiau tai buvo palikta privačiam interesui. Tokios visuomeninio auklėjimo spragos, anot Vytauto Kavolio geriausiai atsiskleidž stebint viešas diskusijas, kuriose dažnai yra pamirštami argumentai, o teisiu yra laikomas tas, kuris sugeba papilti daugiau purvo ant savo oponento. Argumentų ir polemikos vietą užima faktų kraipymas, ir už vis labiau asmeniniai priekabiai, pasiremiant gudria teorija, jog juo daugiau nešvrumų bus sviesta prieš o adresu, juo greičiau bus laimėtas ginčas.¹⁰

Tokia situacija tikrai neskatina jaunosios kartos žavėjimosi visuomeniškumu. Kaip pagrindinį problemos sprendimo būdą, autorius siūlo keisti auklėjimą, tačiau yra pastebima, kad auklėjimas nėra mokykla ar organizacija, o visa žmogų supanti įtakų, faktų ir žmonių atmosfera. Kadangi negalima pakeisti nei įtakų, nei faktų, nei žmonių, belieka kalbėti apie organizacijas, kurios sąmoningai prisiima visuomeninio auklėjimo pareigą. Autorius pamini dvi tokio pobūdžio organizacijas, tai yra skautus ir ateitininkus. Viena iš jų yra įvardijama kaip ideologinė, o kita kaip patriotiškai religiška humanistinė, tai yra be galo tauri ir be galo bendros apimties. Visuomenišku lavinimu, anot autoriaus labiau rūpinasi ateitininkai, tačiau vienos ideologinės organizacijos egzistavimo faktą autorius nelaiko nei pozityviu, nei bendruomenei naudingą, nei aklėjančiu. Tokią savo poziciją autorius argumentuoja tuo, jog idėja yra pozityvi tada, kada ji yra diskutuojama. Nediskutuojama idėja virstadoktrina, o doktrina tampa propoganda, kai apie ją susiorganizuoja kolektyvas turintis lėšų bei kanalų ją skleisti.¹¹

Šiandieninė Lietuvos situacija susijusi su jaunosios kartos visuomeniniu auklėjimu yra pakankamai panaši į Vytauto Kavolio aptarimą 1951 metų situaciją, o žvelgiant visiškai pesimistiškai netgi kur kas blogesnė. Lietuvai skaičiuojant dvidešimtuosius nepriklausomybės metus diskutavimo maniera su retomis išimtimis beveik nepasikeitė. Organizacijų užsiimančių jaunosios kartos visuomeniniu auklėjimu yra vos keletas, o ir pastarųjų veikla yra pakankamai siauro pobūdžio. Švietimo sistemos vizija apatariamu klausimu yra visiškai neaiški.

⁹ Ten pat, p. 145.

¹⁰ Ten pat, p. 146.

¹¹ Ten pat, p. 147.

6. Apibendrinimas

Apibendrinant darbo metu išsakytas mintis galima teigti, jog Vytauto Kavolio formuojama švietimo vizija yra tinkanti mūsų dienų visuomenei. Pagrindiniu švietimo sistemos tikslu išlieka jaunas visuomeniškai mąstantis žmogus, gebantis pagal savo jėgas ir polinkius tapti šiuolaikiškai kompetetingas. Neramina tas faktas, jog pakankamai mažai dėmesio yra skiriama visuomeniniam auklėjimui, o šią problemą Vytautas Kavolis įvardija kaip mūsų tautinės mokyklos spragą, kuri su dideliu nusivylimu tenka pripažinti yra neužpildyta ir šiandieną.

7. Naudota literatūra

1. Kavolis Vytautas, Nepriklausomųjų kelias, Versus Aureus, Vilnius, 2006.

7.1. Panaudoti straipsniai

2. Kavolis Vytautas, Lietuvos atstatymas, Jaunosios kartos programa, 1953 m.
3. Kavolis Vytautas, Studentiškos veiklos programa, 1953m.
4. Kavolis Vytautas, Visuomeniškumas ir jaunoji karta, 1951m.